

Tajemnica zawodowa (duszpasterska) duchownego

Każdy, korzystając z konstytucyjnej zasady wolności sumienia i religii, ma prawo do bezpośredniego kontaktu z duchownym swojego wyznania i bycia objętym szeroko rozumianą opieką duszpasterską. Opieka ta może przybierać formę rozmowy duszpasterskiej, w trakcie której osobie duchownej powierzane są wszelkie informacje dotyczące życia prywatnego. Może być ona kształtowana także poprzez tzw. kierownictwo duchowe, rozumiane najczęściej jako pomoc duchowa udzielana w dążeniu do doskonałości¹. Wreszcie może zmierzać do sprawowania sakramentalnej spowiedzi, w wyniku czego osoba duchowna (spowiednik) zobowiązany jest do bezwzględnego zachowania w tajemnicy wszystkiego, co usłyszał od penitenta². Nie ulega wątpliwości, że każdy ma prawo do zachowania swojej prywatności. Słusznie również podkreśla się, że źródła zachowania w głębokiej tajemnicy wszystkiego, co dotyczy sfery prywatnej i intymnej należy, szukać w poszanowaniu godności osoby ludzkiej³. W relacji między duchownym a wiernym dochodzi zatem do powierzenia pewnych faktów, wiadomości, okoliczności,

¹ Por. J. Misiurek, *Kierownictwo duchowe*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, k. 1412-1417.

² W sposób szczególny sakrament spowiedzi chroniony jest w prawie Kościoła katolickiego, zgodnie z którym *sacramentale sigillum involabile est*, a duchowny dopuszczający się bezpośrednio zdrady tajemnicy spowiedzi podlega ekskomunice z mocy samego prawa. Zob. kan. 983 §1; 1388 § 1 KPK/1983 (*Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, „Acta Apostolicae Sedis” 75 [1983] pars 2, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984). Szerzej na ten temat zob. B. W. Zubert, *Sacramentale sigillum involabile est*, [w:] B. W. Zubert, *Pro iure et vita. Wybór pism*, Lublin 2005, s. 639-656; T. Rakoczy, *Ochrona tajemnicy spowiedzi. Zakaz wyjawiania okoliczności uciążliwych dla penitenta*, „Annales Canonici” 2011 nr 7, s. 133-147.

³ Por. M. Stepulak, *Tajemnica zawodowa psychologa*, Lublin 2001, s. 27.

które na podstawie przyjętego zobowiązania winny zostać otoczone przez tego pierwszego tajemnicą⁴.

Zapewnieniu pełnej ochrony informacji przekazywanych osobie duchownej, oprócz przyjętego zobowiązania, powinny służyć odpowiednie regulacje prawne. W prawie polskim istnieją zakazy i ograniczenia dowodowe związane z ochroną tajemnicy spowiedzi⁵. Należy pamiętać, że ochroną prawną nie są objęte inne wiadomości, jakie pozyskuje osoba duchowna w związku z pełnioną posługą duszpasterską (kierownictwo duchowe, rozmowa duszpasterska). Trafnie podkreśla się, że poza sakramentalną spowiedzią intymne czy prywatne sprawy wiernych często ujawniane są osobom duchownym właśnie w związku z innymi formami działalności duszpasterskiej⁶.

Celem niniejszego artykułu jest próba przedstawienia własnego stanowiska w sprawie zasadności objęcia ochroną prawną również innych informacji, które przekazywane są osobie duchownej poza sakramentem spowiedzi. Biorąc pod uwagę to, że osoba wyjawiająca pewne informacje w większości przypadków zobowiązuje duchownego do zachowania ich w tajemnicy, wydaje się słuszne zastosowanie

---

4 Tajemnica określana jest jako „coś tajnego, rzecz, której nie należy rozgłaszać, która nie powinna wyjść na jaw” (*Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicki, Warszawa 1968, s. 819). *Słownik języka polskiego* przez to pojęcie rozumie między innymi „wiadomość, której poznanie lub ujawnienie jest zakazane przez prawo” (*Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa 2002, s. 439).

5 Odpowiednie regulacje znajdujemy w następujących aktach prawnych: art. 261 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” [dalej: Dz.U.] z 2014, poz. 101, z późn. zm.; art. 178 pkt 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.; art. 82 pkt 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 23 z późn. zm.; art. 195 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 613 z późn. zm.; art. 43 pkt 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, tekst jedn. Dz.U. z 2012, poz. 82 z późn. zm. Por. B. Rakoczy, *Tajemnica spowiedzi w polskim postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym*, „Przegląd Sądowy” 2003 nr 11–12, s. 129; B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 160; K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 297; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, s. 467; W. Kacprzyk, *Tajemnica spowiedzi w prawie kanonicznym i prawie polskim*, „Studia Loviciensia” 2007 nr 9, s. 149–162.

6 P. Majer proponuje użycie terminu „dyskrecja duszpasterska” w stosunku do obowiązku zachowania przez duchownego w tajemnicy pewnych informacji otrzymywanych ze strony wiernych, *Ochrona prywatności w kanonicznym porządku prawnym*, [w:] *Ochrona danych osobowych i prawo do prywatności w Kościele*, red. P. Majer, Kraków 2002, s. 110–113.

w takim przypadku w prawie polskim analogicznych rozwiązań do tych, przez które objęta jest ochroną szeroko rozumiana tajemnica zawodowa⁷.

Uzasadnienia proponowanego rozwiązania należy szukać w potrzebie ochrony zaufania do osoby duchownej. W literaturze przedmiotu wskazuje się również, że instytucja tajemnicy zawodowej nie tylko jest wyraźnym dowodem na poszanowanie tajemnicy osoby, lecz ma na celu także utrzymanie prestiżu danego zawodu⁸. Ponadto te Kościoły i inne związki wyznaniowe, w których nie funkcjonuje instytucja spowiedzi, a w których istnieją inne formy wyznania win czy praktyka kierownictwa duchowego, mogą czuć się w tym zakresie dyskryminowane. Stąd wydaje się zasadne wysunięcie postulatu objęcia ochroną prawną, na wzór ochrony tajemnicy zawodowej, pewnych informacji, jakie uzyskują ich duchowni w związku z prowadzaną działalnością o charakterze duszpasterskim⁹.

---

7 Por. P. Stanisławski, *Sytuacja prawna osób duchownych*, [w:] A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011³, s. 294. B. Rakoczy, słusznie uważa, że tajemnicą spowiedzi nie są objęte inne wiadomości, o których duchowny dowiedział się w związku z pełnieniem swoich obowiązków. Natomiast poddaje do rozważenia pogląd, zgodnie z którym mogłaby w takim przypadku znaleźć miejsce zastosowanie tajemnicy zawodowej, która byłaby niezależna od tajemnicy spowiedzi, *Tajemnica spowiedzi...*, dz. cyt., s. 132. Z ważniejszych rodzajów tajemnic, które znalazły swe regulacje w prawie polskim i nakładają obowiązek zachowania w tajemnicy określonych wiadomości uzyskiwanych najczęściej w związku z pełnioną funkcją, wykonywanym zawodem, prowadzoną działalnością, należy wymienić: sędziowską (art. 85 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 133 z późn. zm.); art. 35 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz.U. z 2013, poz. 499 z późn. zm.); prokuratorską (art. 48 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze, tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 7, poz. 39 z późn. zm.); adwokacką (art. 6 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 615 z późn. zm.); radcowską (art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 233); notarialną (art. 18 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 164 z późn. zm.); dziennikarską (art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.); lekarską (art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 464 z późn. zm.); psychiatryczną (art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.); psychologa (art. 14 ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, Dz.U. Nr 73, poz. 763 z późn. zm.); bankową (art. 104 i n. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 128 z późn. zm.); autorską (art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tekst jedn. Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.).

8 Por. B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 31; zob. B. Rakoczy, *Tajemnica spowiedzi...*, dz. cyt., s. 132.

9 Należy zgodzić się z poglądem wysuwany przez Z. Kwiatkowskiego. Według niego zakaz przesłuchania jedynie duchownych kościołów, w których praktykowana jest spowiedź indywidualna

1. Istota tajemnicy zawodowej

W przepisach prawa polskiego nie znajdziemy definicji tajemnicy zawodowej ani też definicji tajemnicy w ogóle¹⁰. Przepisy określają jedynie przedmiotowy zakres tajemnicy zawodowej, np. lekarskiej, adwokackiej, radcowskiej czy dziennikarskiej¹¹. W literaturze, podejmując próby określenia tajemnicy zawodowej wskazuje się elementy, jakie winny znaleźć się w jej definicji. Zauważa się, że kluczem do definicji tajemnicy jest jej niejawnosć, która wyznacza jej granice i treść¹². Według Michała Rusinka o tajemnicy można mówić jedynie wtedy, gdy dana informacja nie jest znana powszechnie, lecz jedynie ograniczonemu kręgowi osób. Wiadomości ogólnie znane nie mogą być objęte tajemnicą. Do tego elementu dochodzi zakaz ujawniania wiadomości. To, czy daną wiadomość można uznać za objętą tajemnicą, nie zależy od liczebności osób wtajemniczonych, lecz od tego, czy ciąży na nich obowiązek zachowania w tej sprawie dyskrecji. Na podstawie tych uwag autor ten próbuje skonstruować definicję tajemnicy w znaczeniu prawnym, rozumiejąc ją jako „obowiązek zachowania w dyskrecji określonej wiadomości, znanej jedynie ograniczonemu kręgowi osób”¹³. Podobną definicję tajemnicy zawodowej podaje Anna Huk. Według tej autorki za tajemnicę należy uważać wiadomość znaną określonemu kręgowi osób, z którą nie powinny zapoznawać się inne osoby. Tajemnica w tym znaczeniu ma charakter normatywny i jest związana z obowiązkiem zachowania informacji dla siebie, a przynajmniej nierozpowszechniania ich poza krąg osób uprawnionych¹⁴.

W literaturze przedmiotu zwraca się również uwagę na jeszcze jeden element, który jeśli nie może być uznany za składnik definicji tajemnicy zawodowej, to przynajmniej powinien być uważany za jej cechę charakterystyczną. Chodzi mianowicie o motywację, jaką kieruje się jednostka zainteresowana zachowaniem wiadomości w tajemnicy. Nie ulega wątpliwości, że wolą dysponenta tajemnicy jest jej

---

sprzeczny jest z konstytucyjnymi gwarancjami wolności sumienia i religii, Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 173.

¹⁰ Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 15–16; B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 6; A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, Warszawa 2006, s. 14.

¹¹ Por. A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 15.

¹² Por. B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 5; M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 16.

¹³ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 16–17.

¹⁴ Por. A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 14.

zachowanie w dyskrecji. Poprzez przekazanie określonych informacji budowana jest więź zaufania, przekonanie, że dane te nie będą rozpowszechniane. Ponadto podkreśla się, że osoba, przekazując w tajemnicy określone informacje przedstawicielowi danego zawodu, bardzo często działa w sytuacji przymusu, gdyż jedynie w ten sposób może uzyskać odpowiednie i efektywne świadczenie¹⁵.

W piśmiennictwie najczęściej podkreśla się, że tajemnicą zawodową objęte są wiadomości uzyskane w związku z wykonywaniem określonego zawodu czy też czynności zawodowych¹⁶. Pojęcie zawodu jest niezwykle wieloznaczne w języku potocznym, a także na gruncie nauk społecznych¹⁷, stąd też trudno przyjąć jego jednoznaczną definicję¹⁸. Podejmując próby zdefiniowania zawodu, zwraca się uwagę na elementy, jakie winny się w niej znaleźć: trwale lub systematyczne wykonywanie określonych czynności; ich wykonywanie oparte o określoną wiedzę czy umiejętności; traktowanie tego jako źródła utrzymania, a także podstawę społecznego prestiżu¹⁹. Barbara Kunicka-Michalska dla potrzeb rozważań nad karnoprawnymi aspektami tajemnicy zawodowej definiuje zawód jako oparte na wiadomościach i umiejętnościach systematyczne wykonywanie układu czynności wyodrębnionych wskutek społecznego podziału pracy, stanowiące stałe źródło zarobkowania, mające choćby charakter uboczny²⁰. Z próbami formułowania definicji obecnymi w literaturze koresponduje definicja zawodu, jaką można było odnaleźć w obowiązującym

---

15 Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 18–19. Kazimierz Łojewski zauważa, że osoba powierzająca tajemnicę dokonuje „wyboru między konkurującymi ze sobą interesami i poświęca interes, jaki ma w nieujawnianiu określonej sfery swego życia, uzyskując możliwość ratowania interesu, w tym wypadku nadrzędnego, jakim może być życie, zdrowie, wolność, cześć, uniknięcie straty majątkowej” (K. Łojewski, *Instytucja odmowy zeznań w polskim prawie karnym*, Warszawa 1970, s. 157).

16 Por. K. Flaga-Wieruszyńska, *Instytucja tajemnicy w postępowaniu cywilnym*, „Rejent” 1998 nr 1, s. 48; M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 17; P. K. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 147; B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 7.

17 Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 17–18.

18 W prawie polskim mamy przykłady definicji niektórych zawodów. Dla przykładu zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 2) ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 1638), za wykonującego zawód medyczny, należy rozumieć „osobę uprawnioną na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osobę legitymującą się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny”.

19 Por. J. Szczepański, *Czynniki kształtujące zawód i strukturę zawodową*, [w:] *Socjologia zawodów*, red. A. Sarapata, Warszawa 1965, s. 15.

20 Por. B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 9.

jeszcze do niedawna rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz jej stosowania²¹. W załączniku do powyższego rozporządzenia *Klasyfikacja zawodów i specjalności* zawód definiuje się jako zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kwalifikacji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki. Wykonywanie zawodu stanowi źródło dochodów.

Odnosząc powyższe rozważania, w których dokonano próby określenia istotnych elementów składających się na pojęcie tajemnicy zawodowej, i zestawiając je z relacją, jaka zachodzi pomiędzy wiernym a osobą duchowną, należy wskazać, że w komunikacji między nimi – również poza sakramentalną spowiedzią – bardzo często dochodzi do dobrowolnego i poufnego powierzenia wiadomości o charakterze niejawnym i jednoczesnego wytworzenia stosunku polegającego na zobowiązaniu tego ostatniego do ich nieujawniania. Istotna jest tutaj motywacja, z jaką wierny powierza wiadomości osobie duchownej. Ponadto informacje przekazane przez wiernego duchownemu winny być powierzone w związku z wypełnianiem przez tego ostatniego wyłącznie funkcji o charakterze duszpasterskim.

W tym miejscu należy odpowiedzieć jeszcze na pytanie: czy realizację zadań o charakterze duszpasterskim można określić mianem wykonywania „zawodu duchownego” lub „zawodu kapłana”²². Odchodząc od teologicznego ujęcia posługi kapłańskiej (w ramach którego wykonywane zadania duszpasterskie umiejscawia się w kontekście realizacji powołania kapłańskiego) i biorąc pod uwagę powyższe próby zdefiniowania pojęcia „zawód”, wydaje się, że można mówić o wykonywaniu zawodu duchownego. Osoby duchowne swą działalność prowadzą najczęściej w oparciu o posiadane kwalifikacje zdobyte na podstawie odpowiedniego wykształcenia i doskonalenia swych umiejętności. Prowadzą wyraźnie wyodrębnioną działalność określaną mianem posługi duszpasterskiej. W większości przypadków ta działalność stanowi źródło ich przychodów i utrzymania. Na takie stanowisko może wskazywać ponadto umiejscowienie duchownych, przez ministra pracy i polityki społecznej, wśród specjalistów z dziedzin społecznych i religijnych w *Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy* stanowiącym załącznik do rozporządzenia

---

21 Dz.U. Nr 82, poz. 537.

22 E. Ciupak, *Socjologiczne aspekty „zawodu” kapłana*, [w:] *Zawody. Materiały i studia*, red. A. Sarpata, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964, s. 49–67.

z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Do specjalistów z dziedzin społecznych i religijnych zalicza się duchownych: religii mojżeszowej, religii muzułmańskiej, wyznania prawosławnego, wyznania rzymskokatolickiego, wyznań ewangelickich, a także zakonników i pozostałych duchownych oraz osoby konsekrowane²³.

Konkludując, należy podkreślić, że tajemnicę zawodową, związaną z wykonywaniem zawodu lub funkcji, stanowią wiadomości, które zostały uzyskane w związku z wykonywanym zawodem lub pełnioną funkcją. Może być ona określona w przepisach regulujących wykonywanie określonych zawodów lub funkcji normujących prawa i obowiązki ciążyące na przedstawicielach tych zawodów. Może być ona także konsekwencją przyjętego zobowiązania nieujawniania lub niewykorzystania informacji, której depozytariuszem stała się określona osoba w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością społeczną, gospodarczą i naukową²⁴.

2. Zakres podmiotowy

W przypadku prawnie uznanych rodzajów tajemnicy zawodowej określenie zakresu podmiotowego nie stanowi większych trudności. Przykładowo zobowiązane do zachowania takiej tajemnicy są osoby wykonujące zawód lekarza, adwokata, radcy prawnego, notariusza, psychologa czy dziennikarza. W sytuacji uznania za zasadne objęcia obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej informacji, jakie osoba duchowna uzyskuje od wiernego poza sakramentalną spowiedzią, w związku z wykonywaniem funkcji duszpasterskich, bardzo ważne będzie prawidłowe określenie kręgu podmiotowego osób zobowiązanych do zachowania **dyskrecji duszpasterskiej**.

Zakres podmiotowy tego rodzaju tajemnicy zawodowej będzie odnosił się do wszystkich osób posiadających status duchownego w poszczególnych Kościołach

---

²³ Dz.U. z 2014, poz. 1145. W rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U. z 2014 Nr 265, poz. 2644), duchowni sklasyfikowani zostali jako odrębna grupa, w której dokonano następującego podziału: duchowni chrześcijańscy (wyznania prawosławnego, wyznania rzymskokatolickiego, wyznania ewangelickiego, pozostali duchowni chrześcijańscy), duchowni niechrześcijańscy (religii mojżeszowej, religii muzułmańskiej, pozostali duchowni niechrześcijańscy), zakonnicy.

²⁴ Por. J. Sobczak, *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 625.

i innych związkach wyznaniowych pod warunkiem, że informacje objęte tajemnicą powzięli właśnie wykonując obowiązki o charakterze duszpasterskim. W tej sytuacji zakres podmiotowy będzie szerszy niż w przypadku duchownych zobowiązanych do zachowania tajemnicy spowiedzi. Mogą to być zatem, posługując się terminami zaczerpniętymi z prawa wewnętrznego wspólnot wyznaniowych: diakoni, prezbiterzy, biskupi, starsi, kapłani, pastory itd. Wydaje się, że w celu rozwiania wątpliwości, kogo należy uznać za zobowiązanego do zachowania tego rodzaju tajemnicy, należy przyjąć podwójne kryterium: legitymizacji danej wspólnoty religijnej przez państwo oraz posiadania statusu osoby duchownej przez poszczególne osoby na gruncie własnego prawa wewnętrznego.

Należy jeszcze odnieść się do kwestii zakresu czasowego obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez osoby duchowne. W literaturze podkreśla się, że obowiązek jej zachowania nie jest ograniczony w czasie. Niemniej przestępstwo polegające na jej ujawnieniu może popełnić tylko ten, kto dany zawód faktycznie wykonuje. Stąd ujawnienie tajemnicy zawodowej po odwołaniu, wydaleniu czy dobrowolnemu odejściu z zawodu może być traktowane w kategoriach przewinienia²⁵. W przypadku jednak osób duchownych, w przeciwieństwie do przedstawicieli innych zawodów, powinność zachowania tajemnicy ze względu na charakter przekazywanych wiadomości winna obowiązywać również po utracie stanu duchownego.

3. Przedmiot ochrony

Osoba duchowna, z racji wykonywanych przez siebie funkcji o charakterze duszpasterskim, może mieć dostęp do najbardziej intymnych informacji przekazywanych jej przez wiernego na zasadzie dobrowolności. Zachodzi więc ścisły związek między obowiązkiem ciążącym na osobie duchownej a uprawnieniem, które przysługuje osobie powierzającej tajemnicę do poszanowania jej sfery prywatności. Dlatego należy postawić pytanie o to, jakie informacje i kogo dotyczące obejmuje tajemnica, która winna być zachowana przez osobę duchowną, czyli jaki jest jej zakres przedmiotowy.

W przypadku wyraźnie uznanych obecnie tajemnic zawodowych przepisy prawa regulują ich zakres przedmiotowy. Dla przykładu tajemnica adwokacka

---

²⁵ Por. K. Broclawik, *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy osób świadczących pomoc prawną*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000 z. 1, s. 217.

zobowiązuje adwokata do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej²⁶. Tajemnica lekarska polega na obowiązku zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu²⁷. Natomiast określając przedmiot tajemnicy dziennikarskiej, ustawodawca stanowi, że dziennikarz ma obowiązek zachowania w tajemnicy: danych umożliwiających identyfikację autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego materiału o tym charakterze, jak również innych osób udzielających informacji opublikowanych albo przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie powyższych danych, a także wszelkich informacji, których ujawnienie mogłoby naruszać chronione prawem interesy osób trzecich. Obowiązek ten dotyczy także innych osób zatrudnionych w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych prasowych jednostkach organizacyjnych²⁸.

W przeciwieństwie do jasno określonego zakresu przedmiotowego uznanych rodzajów tajemnic zawodowych, w przypadku osób duchownych występuje trudność z określeniem zakresu przedmiotowego wiadomości pozyskiwanych w ramach ich posługi. Wiadomości uzyskane przez osobę duchowną można podzielić na dwie grupy.

Pierwsza to informacje uzyskiwane w czasie prowadzenia kierownictwa duchowego, dotyczące najczęściej sfery sumienia człowieka. W tej materii – w przypadku Kościoła katolickiego – znajduje zastosowanie kan. 220 kodeksu prawa kanonicznego, gdzie zagwarantowane jest prawo każdego do dobrego imienia, a także poszanowania i ochrony własnej intymności. Taki obowiązek ciąży na osobie prowadzącej kierownictwo duchowe i nie wypływa wyłącznie z powinności moralnej, lecz ma też naturę prawną i znajduje uzasadnienie w zasadzie sprawiedliwości²⁹. Kierownictwo duchowe prowadzone jest szczególnie w seminariach duchownych, domach zakonnych, klasztorach, ośrodkach formacyjnych, w czasie różnego rodzaju rekolekcji i ćwiczeń duchowych, czy też w niektórych szkołach. Ogólne

---

26 Zob. art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze.

27 Zob. art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry; szerzej: A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza*, „Prokuratura i Prawo” 2001 nr 6, s. 69–85.

28 Zob. art. 15 ust. 2–3 ustawy Prawo prasowe. Dziennikarska tajemnica zawodowa należy do najbardziej chronionych tajemnic zawodowych. Pełniejsza jest tylko tajemnica spowiedzi, która nigdy nie może być dostępna dla osób trzecich, E. Ferenc-Szydełko, *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2010³, s. 139–140.

29 Por. P. Majer, *Ochrona prywatności...*, dz. cyt., s. 111.

zasady wprowadzane przez prawo kanoniczne znajdują swoje uszczegółowienie w przepisach prawa kościelnego o charakterze partykularnym.

Druąa grupa to wszelkie wiadomości uzyskiwane w ramach szeroko rozumianej posługi duszpasterskiej prowadzonej przez osoby duchowne: bardzo często zostają im powierzone różnego rodzaju sprawy i problemy moralne, duchowe, osobiste, rodzinne i prywatne, które ze swej natury nie są przeznaczone do publicznego rozpowszechniania³⁰. Do tej grupy można też zaliczyć inne informacje, jakie wierny przy okazji rozmowy duszpasterskiej powierzył osobie duchownej, które mogą dotyczyć chociażby jego działalności społecznej czy zawodowej.

Obowiązek zachowania dyskrecji przez osobę duchowną może wyływać z norm prawa wewnętrznego, ale również z motywacji czy intencji, jakie przyświecają wiernemu, który powierza swoje intymne i osobiste sprawy. Kryterium decydującym o uznaniu informacji za objęte tajemnicą duszpasterską winien być ponadto sposób ich pozyskania: w związku z wykonywaniem posługi duszpasterskiej, a nie w prywatnych czy towarzyskich okolicznościach.

Pozostaje jeszcze do rozstrzygnięcia kwestia, czy do sfery informacji objętych tajemnicą mogą zostać zaliczone również informacje nietoczące bezpośrednio wiernego, ale odnoszące się do osób bliskich lub osób trzecich. Ze względu na brak jakichkolwiek uregulowań w tej materii trudno jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Można poprzez analogię odnieść się na przykład do sprecyzowanego zakresu tajemnicy zawodowej lekarza. Bardzo szerokie ramy przedmiotowe tajemnicy lekarskiej określono nie tylko w normach ustawowych, ale i w lekarskich zasadach etycznych. Na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry tajemnicę stanowią informacje związane z pacjentem uzyskane przez lekarza w związku z wykonywaniem zawodu³¹. Z kolei art. 23 kodeksu etyki lekarskiej stanowi, że tajemnicą są „wiadomości o pacjencie i jego otoczeniu uzyskane przez lekarza w związku z wykonywanymi czynnościami”³². Jak wskazują powyższe

³⁰ Por. P. Majer, *Ochrona prywatności...*, dz. cyt., s. 112–113.

³¹ Znacznie szerzej zakres przedmiotowy tajemnicy lekarskiej ujęty był w poprzednio obowiązującej ustawie z dnia 28 października 1950 r. o zawodzie lekarza (Dz.U. Nr 50, poz. 458 z późn. zm.), gdzie w art. 14 ust 1 postanowiono: „Lekarz obowiązany jest do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym poweźmie wiadomość w związku z wykonywaniem zawodu”.

³² *Kodeks etyki lekarskiej*, uchwalony na Nadzwyczajnym Krajowym Zjeździe lekarzy w Bielsku-Białej 14 grudnia 1991 r., zmieniony przez III Krajowy Zjazd Lekarzy w dniu 12–14 grudnia 1993 r. oraz przez Nadzwyczajny VII Krajowy Zjazd lekarzy w dniu 20 września 2003 r. Tekst jednolity kodeksu z dnia 2 stycznia 2004 r., Warszawa 2004.

sformułowania, w przypadku tajemnicy lekarskiej objęte tajemnicą będą zarówno informacje dotyczące samej diagnozy i terapii, jak i inne informacje, z którymi lekarz zapoznał się w związku z diagnozą i leczeniem, a niekoniecznie dotyczące stanu zdrowia pacjenta. Wskazuje to na szerokie ujęcie zakresu przedmiotowego tajemnicy lekarskiej³³. Tak więc, w oparciu o wyżej przytoczoną argumentację i opierając się na analogii, słusznie można wysnuć wniosek, że również na osobach duchownych spoczywa obowiązek zachowania w tajemnicy wszystkiego o czym dowiedziały się od wiernych w związku z działalnością duszpasterską, o ile nie zostały przez nich zwolnione z jej obowiązywalności.

4. Gwarancje materialne

Chcąc wskazać przepisy prawa materialnego chroniące z jednej strony uprawnienia do poszanowania prywatności i intymności osób należących do danego Kościoła lub innego związku wyznaniowego, a z drugiej strony nakładające na osoby duchowne obowiązek zachowania w tajemnicy i dyskrecji uzyskanych informacji w związku z prowadzoną działalnością duszpasterską, należy powołać się na konstytucyjne zasady wolności sumienia i religii, niezależności Kościoła i państwa, a także prawo każdego do zachowania swojej prywatności.

Przywołać należy też regulację kodeksu karnego, w którym tajemnica zawodowa została objęta prawnokarną ochroną. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny³⁴, w rozdziale XXXIII, wśród przestępstw przeciwko ochronie informacji, ustawodawca w art. 266 § 1 penalizuje naruszenia tzw. tajemnicy zawodowej³⁵. Bezpośrednim przedmiotem ochrony przewidzianym w tej normie jest prawo – przysługujące każdemu – do zachowania w tajemnicy przekazanych informacji bądź wiadomości. Norma ta nakłada na niektóre osoby obowiązek zachowania w tajemnicy powziętych informacji³⁶. Do znamion przestępstwa z tego artykułu na-

---

33 Por. A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 32.

34 Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

35 Zob. art. 266 § 1 kodeksu karnego: „Kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

36 Por. K. Brocławik, M. Czajka, *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego, cz. I. Zagadnienia materialnoprawne*, „Radca Prawny” 2001 nr 3, s. 40.

leży ujawnienie lub wykorzystanie informacji tylko wtedy, jeśli następuje to wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu. „Odpowiedzialność z art. 266 § 1 k.k. wejdzie w grę tylko wtedy, jeśli ustawa szczególna, zobowiązująca do dyskrecji przedstawiciela np. danego zawodu, nie tworzy na zasadzie *lex specialis* odrębnego przepisu przewidującego odpowiedzialność karną za naruszenie danego rodzaju tajemnicy. Brak takich odrębnych przepisów np. w ustawie o zawodach lekarza, adwokata, natomiast zawiera taki przepis np. Prawo bankowe, Prawo prasowe”³⁷. Kazimierz Marszał uważa, że nawet jeśli brak szczegółowego unormowania nakazującego zachowania tajemnicy zawodowej, należy przyjąć, że właśnie na podstawie art. 266 kodeksu karnego zachodzi obowiązek zachowania tajemnicy prywatnej, uzyskanej w związku z wykonywaniem zawodu lub pełnieniem określonej funkcji. Jej ujawnienie jest czynem karalnym³⁸.

W sytuacji przyjęcia za zasadne obowiązku zachowania przez osobę duchowną tajemnicy duszpasterskiej winien znaleźć zastosowanie przepis art. 266 § 1 kodeksu karnego chroniący tajemnicę zawodową. Jednak istotną przesłanką zaistnienia obowiązku zachowania tajemnicy w takim przypadku będzie dobrowolne przyjęcie na siebie tego zobowiązania przez osobę duchowną. Nie może być bowiem podmiotem przestępstwa z powyższego artykułu osoba, która nie przyjęła w sposób dobrowolny na siebie obowiązku utrzymania danych informacji w tajemnicy ani też nie była zobligowana do tego przez przepisy ustawy. Jako uzasadnienie karygodności czynu ujawnienia tajemnicy zawodowej wskazuje się fakt, że „zobowiązanie do zachowania informacji w tajemnicy i powstający na tym tle stosunek zaufania pomiędzy dysponentem informacji a jej depozytariuszem ułatwia temu ostatniemu uzyskanie informacji, czyniąc zeń szczególnego gwaranta”³⁹.

Nie podlega dyskusji kwestia, że osoba duchowna w kontaktach z wiernymi bardzo często z racji pełnionej funkcji dobrowolnie podejmuje się zachowania w tajemnicy powierzonych sobie informacji. Ponadto obowiązek zachowania w tajemnicy określonych wiadomości wynika z samego faktu bycia osobą duchowną. Podkreśla się, że dyskrecja winna być jedną z podstawowych cech kapłana, który pragnie być autentycznym pasterzem wspólnoty, wzbudzającym zaufanie innych⁴⁰. Należy

---

³⁷ S. Hoc, *Karnoprawna ochrona tajemnicy zawodowej, funkcyjnej i służbowej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2008 t. XIX, s. 135.

³⁸ Por. K. Marszał, *Proces karny...*, dz. cyt., s. 299.

³⁹ M. Szewczyk, *Prawnokarna ochrona tajemnicy zawodowej lekarza*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000 z. 1, s. 169.

⁴⁰ Por. P. Majer, *Ochrona prywatności...*, dz. cyt., s. 113.

zatem odnieść do osób duchownych opinię wyrażaną w literaturze przedmiotu, że skoro obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej ma swoje źródło w etyce zawodowej⁴¹, staje się tym samym elementem umowy o świadczenie zawodowej usługi. Może zatem być uznany za obowiązek zachowania tajemnicy na podstawie przyjętego zobowiązania, skutkiem czego będzie mieścić się w zakresie określonym w art. 266 § 1 kodeksu karnego⁴².

5. Gwarancje proceduralne

Wszystkie osoby posiadające wiadomości objęte tajemnicą zawodową zobowiązane są do zachowania ich w tajemnicy. Jak zauważono wyżej, ujawnienie tych informacji grozi sankcją karną przewidzianą za popełnienie przestępstwa określonego w art. 266 § 1 kodeksu karnego. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej zachodzi również w sytuacji, gdy dana osoba zostanie powołana przed sąd w charakterze świadka, a zeznania mogą dotyczyć okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek. W takim przypadku osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy zawodowej mogą odmówić składania zeznań lub powołać się na prawo odmowy udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie, co wynika z obowiązujących przepisów prawa procesowego⁴³.

Przepis art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego stanowi zasadniczy środek ochrony tajemnicy zawodowej w procesie karnym. Zgodnie z jego brzmieniem „osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o kłauzuli tajności tajemnicy służbowej «zastrzeżone» lub «poufne» lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu, lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator

---

41 M. Rusinek słusznie zauważa, że poszukiwanie źródeł obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej jedynie w powszechnie obowiązujących przepisach prawa byłoby lekceważeniem realiów życia społecznego. Wskazuje na normy etyczne będące podstawą zawodowego obowiązku dyskrecji. Normy etyczne, jak uważają niektórzy autorzy nie muszą być przy tym wcale spisane w formie np. kodeksów. Zasady etyki zawodowej są przecież praktycznym zastosowaniem ogólnych norm moralnych występujących w danym społeczeństwie do konkretnych sytuacji zawodowych. Stąd uważa, że obowiązek zawodowej dyskrecji może, obok ustawy wynikać z „powszechnie przyjętych zwyczajów i zasad etyki zawodowej” (M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 49–51).

42 Por. E. Plebanek, M. Rusinek, *Ujawnienie tajemnicy zawodowej w procesie karnym a odpowiedzialność karna*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2007 z. 1, s. 76.

43 Por. A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 144.

zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej”⁴⁴.

Ochrona tajemnicy zawodowej znana jest również w postępowaniu administracyjnym i postępowaniu cywilnym, przy czym w tym przypadku występuje instytucja prawa do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie. Zgodnie z art. 83 § 2 kodeksu postępowania administracyjnego „świadek może odmówić odpowiedzi na pytania, gdy odpowiedź mogłaby [...] spowodować naruszenie obowiązku zachowania prawnie chronionej tajemnicy zawodowej”. Natomiast art. 261 § 2 kodeksu postępowania cywilnego stanowi, że „świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, [...] jeżeli zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej”. Podobne rozwiązanie przyjęte zostało w przywoływanej już Ordynacji podatkowej, gdzie w art. 196 § 2 postanowiono, że „świadek może odmówić odpowiedzi na pytania, gdy odpowiedź mogłaby spowodować naruszenie obowiązku zachowania ustawowo chronionej tajemnicy zawodowej”. Z kolei ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli nie wspomina wprost o prawie do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy zawodowej, lecz stanowi w art. 44 pkt 3, że „osoba obowiązana do zachowania tajemnicy ustawowo chronionej, [...] może być przesłuchana w charakterze świadka co do okoliczności, których dotyczy ten obowiązek, tylko po zwolnieniu od obowiązku zachowania tajemnicy, udzielonym na piśmie przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, jeżeli przepisy odrębnych ustaw przewidują dostęp Najwyższej Izby Kontroli do takiej tajemnicy”.

Na podstawie wyżej przytoczonych norm prawnych można stwierdzić, że występują dwa modele ochrony tajemnicy zawodowej: w postaci prawa do odmowy składania zeznań co do wszystkich wiadomości pozyskanymi w związku z wykonywanym zawodem oraz prawa do odmowy udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytania. Powstaje pytanie o ewentualność zastosowania powyższych przepisów procesowych do ochrony wiadomości (informacji), uzyskanych przez osobę duchowną w związku z wykonywaniem zadań o charakterze duszpasterskim.

---

44 Art. 180 kodeksu postępowania karnego w § 1 reguluje prawo odmowy zeznań odnosząc je do tajemnicy zawodowej, wprowadzając ogólną regułę, natomiast w § 2–5 przewiduje szczególne zakazy przesłuchania odnoszące się do kilku typów tajemnicy objętej ochroną (chodzi mianowicie o tajemnicę notarialną, adwokacką, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarską i dziennikarską). Trzeba jednak mieć na uwadze, że także ustawy regulujące wykonywanie niektórych profesji mogą posiadać własne regulacje odnośnie do tajemnicy zawodowej i zasad zwalniania z jej zachowania. W takim przypadku regulacja szczególna jako *lex specialis* wyłączy zastosowanie przepisu art. 180 § 1.

Należy zauważyć, że dyspozycje zawarte w kodeksie postępowania administracyjnego i Ordynacji podatkowej stanowią o prawie do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie w przypadku możliwości naruszenia obowiązku zachowania „prawnie chronionej informacji zawodowej” oraz „ustawowo chronionej tajemnicy zawodowej”. W ustawie o Najwyższej Izbie Kontroli mówi się natomiast o osobie zobowiązanej „do zachowania tajemnicy ustawowo chronionej”. Z treści analizowanych przepisów wynika jednoznacznie, że powołać się na nie mogą przedstawiciele tych profesji, w odniesieniu do których można wskazać podstawę normatywną obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej i tajemnica ta otoczona jest prawną ochroną. Przyjęcie takiej wykładni wynika z jasno sprecyzowanej woli ustawodawcy. W obecnym stanie prawnym nie daje to możliwości zastosowania odpowiednich przepisów z wyżej wymienionych aktów prawnych do ochrony informacji przekazywanych osobie duchownej (tajemnica duszpasterska). Wynika to z faktu, że ten rodzaj tajemnicy zawodowej nie jest legitymizowany w żaden sposób przez ustawodawcę.

Zupełnie inne wnioski można wysunąć na podstawie analizy art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego oraz art. 261 § 2 kodeksu postępowania cywilnego. W normach tych dwóch aktów prawnych mówi się o prawie do odmowy zeznań co do „tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu” oraz prawie do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie, jeśli zeznanie „miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej”. W przeciwieństwie do precyzyjnego rozwiązania, jakie występuje chociażby w kodeksie postępowania administracyjnego, na gruncie pozostałych dwóch kodeksów prawa procesowego pojawia się zasadnicza wątpliwość co to tego, czy ustawodawca miał zamiar objąć zakresem ochrony wszystkie zawodowe obowiązki dyskrekcji bez względu na ich źródło. Poglądy w tej kwestii, jakie dostrzec można w literaturze przedmiotu, są różne. Wypływa to zapewne z faktu, że obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej może wynikać z przepisów prawa (ustawa, akty podustawowe), norm etycznych czy zawartej umowy. Ponadto w przepisach postępowania karnego nie mamy zdefiniowanego rozumienia tajemnicy zawodowej. Także ustawa karnoprocesowa nie wskazuje żadnych cech, jakie winien nosić zawodowy obowiązek dyskrekcji, aby zasadne było zastosowanie art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego⁴⁵.

Odnosnie do tej kwestii można dostrzec występujące w doktrynie dwa różne stanowiska. Według pierwszego z nich, reprezentowanego przez Łojewskiego, respektowanie instytucji ochrony tajemnicy zawodowej winno znaleźć uzasadnienie

---

45 Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 93–94.

wyłącznie w sytuacji, gdy obowiązek dyskrecji wynika wprost z ustawy. Według tego autora uprawnienia do uchylenia się od obowiązku zeznania należy szukać w „wynikającym również z ustawy i przez ustawę egzekwowanym obowiązku milczenia”⁴⁶. Wąska wykładnia pojęcia „tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu” znajduje uzasadnienie w *ratio legis* tej instytucji. Chodzi bowiem o rozwiązanie kolizji dwóch wzajemnie ze sobą sprzecznych i wykluczających się obowiązków (świadczenia i zachowania dyskrecji), zakładając, że są one równorzędne. „W sytuacji gdy ustawowemu obowiązkowi świadczenia przeciwstawiony zostaje obowiązek dyskrecji wynikający z norm pozaustawowych, omawiana norma jest zbędna, gdyż zawsze pierwszeństwo należy dać obowiązkowi wywodzącemu się z ustawy”⁴⁷.

Koncepcja Łojewskiego w pełni przyjęta została przez Rusinka, który uważa, że prawo odmowy zeznań na gruncie procesu karnego związane jest tylko z ustawowym obowiązkiem dyskrecji, gdyż tylko tej rangi obowiązek można przeciwstawić ustawowemu obowiązkowi złożenia zeznań. Ponadto *ratio legis* tej instytucji służy właśnie rozwiązaniu kolizji między dwoma sprzecznymi obowiązkami. W sytuacji, w której z jednej strony zachodzi potrzeba zachowania w sekrecie tajnych wiadomości, a z drugiej wymóg sprawiedliwego rozstrzygnięcia poprzez ustalenie prawdy obiektywnej, ustawodawca poprzez prawo do odmowy zeznań waży sprzeczne interesy i wskazuje, w jaki sposób rozwiązać konflikt. Stąd wynika konieczność odwołania się do ustawowego obowiązku zachowania w tajemnicy informacji pozyskanych w związku z wykonywaniem określonego zawodu. Za przyjęciem powyższego poglądu przywoływany autor ponadto wskazuje dodatkowo argument, że zbyt szerokie rozumienie tajemnicy zawodowej na gruncie art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego może się przyczynić do nadużyć i skomplikować jego stosowanie. W wielu przypadkach weryfikacja obowiązku zawodowej dyskrecji, wynikającego ze źródeł pozaustawowych, byłaby bardzo trudna, a nawet wręcz niemożliwa do przeprowadzenia⁴⁸.

Ku uznaniu tajemnicy zawodowej wynikającej zarówno z przepisów ustawowych, jak i pozostałych źródeł, skłaniają się Kunicka-Michalska⁴⁹, Marszał⁵⁰, Waltoś⁵¹,

46 K. Łojewski, *Instytucja odmowy zeznań...*, dz. cyt., s. 151.

47 M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 94.

48 Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, dz. cyt., s. 96–97.

49 B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 168n.

50 K. Marszał, *Proces karny...*, dz. cyt., s. 299.

51 S. Waltoś, *Prawo do tajemnicy dziennikarskiej a dowód prawdy na tle europejskich standardów ochrony praw człowieka*, „Państwo i Prawo” 1996 z. 4–5, s. 141.

Huk⁵². Pierwsza autorka, jeszcze na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów procedury karnej z 1969 roku, uważała, że zdanie Łojewskiego jest nieuzasadnione ze względu na samo brzmienie przepisu. Według niej jest w nim mowa o obowiązku zachowania w tajemnicy powziętych wiadomości, ale bez bliższego określenia źródła, z jakiego ten obowiązek ma wypływać. Zawodowy obowiązek dyskrekcji ma swe podstawy także w źródłach pozaustawowych. Ponadto wskazywała, że wąskie ujęcie pozostawiłoby poza zakresem uprawnień do odmowy zeznań również szereg zawodów, które nie miały ustawowej regulacji, a z których wykonywaniem bezspornie związane jest zachowanie dyskrekcji⁵³.

Za przyjęciem zdania, które reprezentuje Kunicka-Michalska, opowiada się Piotr Krzysztof Sowiński. Na zajęcie takiego stanowiska, według niego, zezwała właśnie brzmienie art. 266 § 1 kodeksu karnego. Przepis ten, jak już to podkreślano, penalizuje ujawnienie lub wykorzystanie informacji powziętych w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową. Zagrożeniu karą podlega każdy, kto ujawnia tajemnicę zawodową „wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu”. Dla tego autora przepis prawa materialnego jest logicznym rozwinięciem i uzupełnieniem normy procesowej. To zgodna wola ustawodawcy polegająca na szerokim uzasadnieniu rozumienia źródeł tajemnicy zawodowej jest podstawą uznawania prawa do odmowy zeznań tych depozytariuszy tajemnicy, którzy poszukują podstaw obowiązku zachowania tajemnicy w źródłach pozaustawowych⁵⁴. W literaturze przedmiotu stwierdza się, że wyróżnienie w treści przepisu art. 266 § 1 kodeksu karnego obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej wynikającego nie tylko ze źródła ustawowego, ale innego – w tym przypadku zobowiązania – zmusza organy procesowe do uznawania prawa do odmowy zeznań w przypadku powoływania się na treść art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego⁵⁵.

W świetle zaprezentowanych poglądów wydaje się, że na postawione pytanie o to, czy dyspozycje z przepisu art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego i art. 261 § 2 kodeksu postępowania cywilnego można odnieść do osób duchownych zobowiązanych do zachowania tajemnicy o charakterze duszpasterskim, można odpowiedzieć

52 A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 145.

53 B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej...*, dz. cyt., s. 174. Jako przykład posłużyły autorce wskazanie zawodów psychologa, socjologa, czy dziennikarza. W przypadku dziennikarza obowiązek dyskrekcji został uregulowany w roku 1984.

54 Por. P. K. Sowiński, *Prawo świadka...*, dz. cyt., s. 149–150.

55 Por. A. Huk, *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, dz. cyt., s. 150.

twierdząco. Za przyjęciem takiego stanowiska przemawia fakt, że analizowane przepisy szeroko traktują źródła zawodowej dyskrecji. Ustawodawca w tym przypadku, jak to chociażby występuje na gruncie procedury administracyjnej, nie wskazuje na obowiązek zawodowej dyskrecji wynikający wprost z regulacji ustawowych lub innych aktów prawnych. Jak próbowano wykazać w niniejszym opracowaniu, powierzenie poufnych informacji osobom duchownym przez wiernych wynika najczęściej z więzi zaufania, ze zwyczaju, a niekiedy jest wynikiem wyraźnie przyjętego przez nie zobowiązania do zachowania tajemnicy.

Zakończenie

Przepisy prawne wielu krajów, w tym również polskie, przyznają przedstawicielom różnych grup zawodowych prawo do odmowy zeznań, prawo do zachowania w tajemnicy informacji, wiadomości czy też okoliczności, które zostały poznane w związku z wykonywanym zawodem. Bardzo często osoby duchowne, z racji pełnionej przez siebie posługi, są w posiadaniu przeróżnych informacji, powierzonych im przez wiernych. Sytuacja ta domaga się wprowadzenia regulacji zapewniających ochronę przekazywanych informacji osobie duchownej z intencją zachowania ich w tajemnicy. W obecnym stanie prawnym przepisy polskiego prawa – poza tymi, które obejmują tajemnicę spowiedzi – wprost nie chronią ani też nie nakładają obowiązku zachowania w tajemnicy przez osobę duchowną informacji otrzymanych w związku z wypełnianiem szeroko rozumianej posługi duszpasterskiej. Wydaje się więc zasadne wysunięcie postulatu *de lege ferenda*, aby wyraźnie uznać obowiązek zachowania w tajemnicy informacji, które duchownemu przekazał wierny, w związku z wypełnianymi przez niego funkcjami duszpasterskimi, i jednocześnie objąć je prawną ochroną, na wzór innych rodzajów tajemnic zawodowych. Odpowiednie regulacje, po przeprowadzonych konsultacjach, mogłyby być zawarte w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, aby swym zakresem objąć przedstawicieli wszystkich Kościołów i innych związków wyznaniowych. Winny zostać uwzględnione również w odpowiednich przepisach prawa procesowego. Tym samym praktycznie możliwa stanie się realizacja konstytucyjnych zasad wolności sumienia i religii, równości, a pośrednio także zasada równouprawnienia Kościołów i innych związków wyznaniowych.

SUMMARY

Professional secrecy (pastoral secrecy) of clergyman

In the Polish law and justice system, under a special protection comes any information which any priest received as part of sacramental confession. They are not considered during any trial or criminal investigation as it is the seal of confession that forbids any priest from revealing any part of that confession. Confession alone however, is not the only time when a parishioner comes to the priest and confides in him, asking him to keep the information secret. These are most often the most intimate information about that person's life or that person's loved ones. That is why a question comes to mind if such information that was requested to be kept secret by any given person, but outside the seal of confession, should not also be granted a legal protection, because they can also be interpreted as being part of professional or pastoral secrecy of clergyman both Catholic, Orthodox and Protestant alike. Certainly this kind of solution is not an absolute *novum*. In the Polish justice system toward the people who work in various professions a concrete actions were taken, which protect them from unlawful sharing of information which they have obtained through their field of work. The justification for this proposed measure it's so that the people who seek spiritual council and share secrets with any clergyman will not lose trust in them. Furthermore, it is crucial that any sign of allegation of discrimination toward any religious institution or Church that does not practice sacramental confession will no longer be valid.

Keywords: clergyman, professional secrecy, the seal of confession, pastoral secret, spiritual direction

Tajemnica zawodowa (duszpasterska) duchownego

W prawie polskim ochroną procesową objęto wszelkie informacje, jakie duchowny powziął w związku ze sprawowaniem sakramentalnej spowiedzi. Stanowią one przedmiot tajemnicy spowiedzi. Sama jednak spowiedź nie jest jedyną przestrzenią, w której duchownemu powierzane są przez wiernego, z intencją zachowania ich w ścisłej tajemnicy, najintymniejsze informacje dotyczące życia tego ostatniego, a często również życia jego najbliższych. Stąd powstaje pytanie o możliwość objęcia ochroną prawną innych informacji, które wyznawane są osobie duchownej w związku z prowadzoną działalnością duszpasterską, a które mogą stanowić przedmiot szeroko rozumianej tajemnicy zawodowej (duszpasterskiej) osób duchownych. Proponowane rozwiązanie nie jest absolutnym *novum*. W systemie prawa polskiego wobec osób wykonujących różne profesje przyjęto konkretne rozwiązania, które chronią przed bezprawnym wyjawieniem informacji posiadanych w związku z wykonywanym zawodem. Uzasadnieniem proponowanego rozwiązania jest między innymi

potrzeba ochrony zaufania do osoby duchownej. Ponadto należy dążyć do wyłączenia zarzutu dyskryminacji tych Kościołów i innych związków wyznaniowych, w których niepraktykowana jest instytucja spowiedzi.

Słowa kluczowe: osoba duchowna, tajemnica zawodowa, tajemnica spowiedzi, tajemnica duszpasterska, kierownictwo duchowne

---

BIBLIOGRAFIA

---

1. Broclawik K., Czajka M., *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego, cz. I. Zagadnienia materialnoprawne*, „Radca Prawny” 2001 nr 3, s. 36–47.
2. Broclawik K., *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy osób świadczących pomoc prawną*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000 z. 1, s. 201–220.
3. Ciupak E., *Socjologiczne aspekty „zawodu” kapłana*, [w:] *Zawody. Materiały i studia*, red. A. Sarapata, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964, s. 49–67.
4. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, AAS 75 (1983) pars 2*, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
5. Ferenc-Szydełko E., *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2010³.
6. Flaga-Wieruszyńska K., *Instytucja tajemnicy w postępowaniu cywilnym*, „Rejent” 1998 nr 1, s. 41–55.
7. Grzegorzcyk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003.
8. Hoc S., *Karnoprawna ochrona tajemnicy zawodowej, funkcyjnej i służbowej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2008 t. 19, s. 131–146.
9. Huk A., *Tajemnica zawodowa lekarza*, „Prokuratura i Prawo” 2001 nr 6, s. 69–85.
10. Huk A., *Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym*, Warszawa 2006.
11. Kacprzyk W., *Tajemnica spowiedzi w prawie kanonicznym i prawie polskim*, „Studia Loviciensia” 2007 nr 9, s. 149–162.
12. *Kodeks etyki lekarskiej*, uchwalony na Nadzwyczajnym Krajowym Zjeździe lekarzy w Bielsku-Białej 14 grudnia 1991 r., zmieniony przez III Krajowy Zjazd Lekarzy w dniu 12–14 grudnia 1993 r. oraz przez Nadzwyczajny VII Krajowy Zjazd lekarzy w dniu 20 września 2003 r. Tekst jednolity kodeksu z dnia 2 stycznia 2004 r., Warszawa 2004.

13. Kunicka-Michalska B., *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972.
14. Kwiatkowski Z., *Zakazy dowodowe w procesie karnym*, Kraków 2005.
15. Łojewski K., *Instytucja odmowy zeznań w polskim prawie karnym*, Warszawa 1970.
16. Majer P., *Ochrona prywatności w kanonicznym porządku prawnym*, [w:] *Ochrona danych osobowych i prawo do prywatności w Kościele*, red. P. Majer, Kraków 2002, s. 83–123.
17. *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicki, Warszawa 1968.
18. Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008.
19. Misiurek J., *Kierownictwo duchowe*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, k. 1412–1417.
20. Plebanek E., Rusinek M., *Ujawnienie tajemnicy zawodowej w procesie karnym a odpowiedzialność karna*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2007 z. 1, s. 73–99.
21. Rakoczy B., *Tajemnica spowiedzi w polskim postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym*, „Przełęcz Sądowy” 2003 nr 11–12, s. 126–138.
22. Rakoczy T., *Ochrona tajemnicy spowiedzi. Zakaz wyjawiania okoliczności uciążliwych dla penitenta*, „Annales Canonici” 2011 nr 7, s. 133–147.
23. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. z 2014 Nr 265, poz. 2644.
24. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz jej stosowania, Dz.U. Nr 82, poz. 537.
25. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. z 2014, poz. 1145.
26. Rusinek M., *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007.
27. *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa 2002.
28. Sobczak J., *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2008.
29. Sowiński P. K., *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004.
30. Stanisz P., *Sytuacja prawna osób duchownych*, [w:] A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011³, s. 289–313.

31. Stepulak M., *Tajemnica zawodowa psychologa*, Lublin 2001.
32. Szczepański J., *Czynniki kształtujące zawód i strukturę zawodową*, [w:] *Socjologia zawodów*, red. A. Sarapata, Warszawa 1965, s. 11–22.
33. Szewczyk M., *Prawnokarna ochrona tajemnicy zawodowej lekarza*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000 z. 1, s. 161–172.
34. Ustawa z dnia 28 października 1950 r. o zawodzie lekarza, Dz.U. Nr 50, poz. 458 z późn. zm.
35. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 23 z późn. zm.
36. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2014, poz. 101 z późn. zm.
37. Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 615 z późn. zm.
38. Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 233.
39. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.
40. Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze, tekst jedn. Dz.U. z 2008 Nr 7, poz. 39 z późn. zm.
41. Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, tekst jedn. Dz.U. z 2014, poz. 164 z późn. zm.
42. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tekst jedn. Dz.U. z 2006 Nr 90, poz. 631 z późn. zm.
43. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.
44. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, tekst jedn. Dz.U. z 2012, poz. 82 z późn. zm.
45. Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 464 z późn. zm.
46. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.
47. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.
48. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 613 z późn. zm.
49. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 128 z późn. zm.).

50. Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, Dz.U. Nr 73, poz. 763 z późn. zm.
51. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 133 z późn. zm.
52. Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz.U. z 2013, poz. 499 z późn. zm.
53. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 1638.
54. Waltoś S., *Prawo do tajemnicy dziennikarskiej a dowód prawdy na tle europejskich standardów ochrony praw człowieka*, „Państwo i Prawo” 1996 z. 4–5, s. 139–146.
55. Zubert B. W., *Sacramentale sigillum inviolabile est*, [w:] B. W. Zubert, *Pro iure et vita. Wybór pism*, Lublin 2005, s. 639–656.